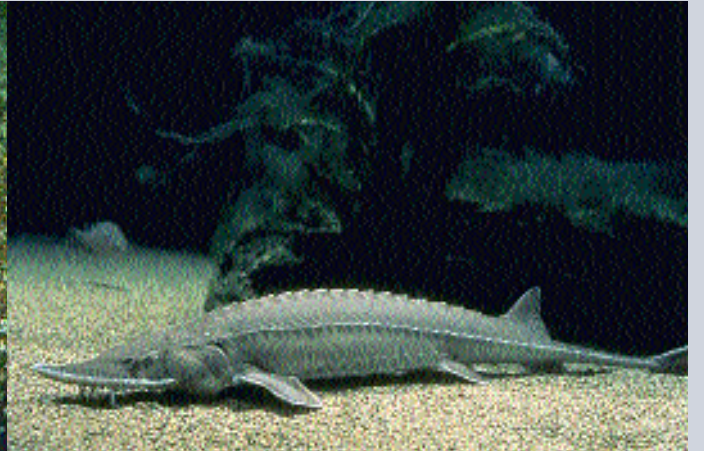

kurtarılabilecek türler

Mersin Balıkları

Soyu tükenme noktasına gelen türleri tanımayı sürdürüyoruz. Bu canlıları tanımanız, onlar hakkında bilgi sahibi olmanız, bilinçlenmeniz çok önemli. Çünkü, Dünya'nın ve yaşamın geleceğinin biçimlenmesinde bugünün çocukları olan sizler söz sahibi olacaksınız... Bu sayımızda, sayıları hızla azalan,

uluslararası doğayı koruma sözleşmesiyle türleri koruma altına alınan ve ülkemizde dört türü bulunan mersin balıklarını tanıtacağız sizlere. Mersin balıklarının hem yaşamını hem de tükenme noktasına nasıl getirildiklerini, onların yok olmasını engellemenin yollarını öğreneceğiz hep birlikte.

Mersin balıkları, mersin balığı, çukabalığı, mersin morinası, Rus mersin balığı, Marmara mersin balığı, Karadeniz mersin balığı, kolanbalığı gibi balıkların bağlı olduğu ailenin genel adı. Bu ailenin ortak adı da *Acipenseridae spp.*

Mersin balıkları ailesinin bazı türleri milyonlarca yıldan beri yaşamlarını sürdürüyor. Çok eski devirde ortaya çıkmışlar. Bu nedenle onlara yaşayan fosiller ya da kökenleri çok eski olan balıklar deniyor.

Mersin balıklarının bağlı oldukları sınıfın adı kemikli balıklar. Işınılyüzgeçliler alt sınıfının kıkırdakpullular üsttakımına bağlı olan Mersin balıkları takımından bir aile onlar.

Mersin balıkları ailesindeki balıkların ortak özelliklerine gelince: Bu balıklar iri hayvanlardır. Örneğin, mersin morinası 1,5-3 metre boyundadır. 7-8 metre boyunda olanları da vardır. Mersin morinasının ağırlığı da 400-800 kg arasındadır. Rus mersin balığı da 1-3 metre boyunda ve 100 kg ağırlığındadır. Anlaşılabileceği gibi, bunlar oldukça iri balıklar.

Mersin balıklarının iskeletleri tam kemikleşmiş değil; iskeletin büyük bir bölümü kıkırdaklı yapıda. Bu nedenle bu balıklar, kıkırdaklı balıklardan kemikli balıklara geçiş oluşturuyorlar.

Önemli bir canlı türünü kaybetmek üzereyiz. Bu tükenişin nedeni kirlilik ve aşırı av; yani insanların doğaya ve doğal kaynaklara karşı olan duyarlılığı... Eskiden Karadeniz dendiğinde akla hemen balıkçılık geliyordu. Ama kirlilik ve aşırı avlanma sonucu Karadeniz'de balık sayısı azaldı. Hatta pek çok tür yok oldu. 30 yıl önce Karadeniz'de ticari değeri olan 26 tür balık varken, bugün yalnızca altı tür yaşıyor... Milyonlarca yıldır Karadeniz'de yaşayan mersin balıkları da yok olma noktasına getirildi. Gelecekte, mersin balıklarını yalnızca resimlerde görmek istemiyorsak bu gidişe dur dememiz gerekiyor.

Soyu tükenme noktasına gelen mersin balıkları yumurtlamak ve kışlamak için sürü halinde göç ederler. Bu yolculukta mersin balıklarının amaçları hem soylarını devam ettirmek hem de zor kış koşullarından kendilerini korumaktır. Ama bu yolculuklarında onları bekleyen daha büyük bir tehlike söz konusudur: Kaçak avcılarının ağları... Bu tükeniş sürerse, geçmişte çekilen bu fotoğraflar mersin balıklarını yok edenlerin belgesi olacak.

Mersin balıklarının ağızları, öne doğru uzayabilecek biçimde evrimleşmiş. Ağız, yapı olarak "altıduyumlu ağız" tipine giriyor. Bu tip ağız olan balıklar tabanda yaşıyorlar. Ağızlarının alt kısmında, genelde bıyığa benzer 4 duyurga var. Bunlar sayesinde, ortamın sıcaklığını hissedebiliyorlar, besinlerinin yerini buluyorlar.

Ailedeki balıkların ağız yapısı birbirlerinden farklılıklar gösterebiliyor. Örneğin, mersin morinasının ağızı yarım ay biçiminde. Ağız yapısındaki bu biçimsel farklılıklar, ailedeki balıkları birbirinden ayırdetmemize yardımcı oluyor.

Mersin balıklarının sırt ve göğüs yüzgeçlerine gelince: Sırt yüzgeci üçgen biçiminde. Göğüs yüzgeçleri ise dikenli yapıda. Sırt yüzgeçleri,

dengeyi sağlıyor; yönlendirici olarak görev yapıyor. Ayrıca sırt ve göğüs yüzgeçleri koku ya da tat alma organlarını taşıyor. Kuyruk yüzgeçleri sayesinde de, balıklar vücutlarını ileriye doğru itebiliyorlar.

Mersin balıklarının hem denizlerde hem de tatlı sularda yaşayanları var. Denizlerde yaşayanları yumurtlamak amacıyla, sürüler halinde nehirlerle göç ederler. İlk giden grup, yumurta bıraktıktan sonra denize geri döner ve kışı sığ kıyılarda geçirir. Sona kalanlarsa kışı tatlı sularda geçirir, sonra da ilkbaharda yumurtalarını bırakırlar.

Mersin balıkları binlerce yumurta bırakabilir. Hatta Karadeniz mersin balığı bir milyon yumurta bırakabilmektedir. Yumurtalar, tabana çökerler. Bu nedenle yumurtaların üzeri tutunmalarını sağlayacak yapışkan bir zarla çevrelenmiştir. Bu yapışkanlık yumurtaların su bitkilerine ya da taşlara yapışmalarını sağlar.

Bazı insanlar mersin balığının yumurtalarını daha anne karnındayken alıp, sonra bu yumurtaları tuzda kurutarak havyar adı verilen oldukça pahalı bir yiyecek elde ederler. Yine bazı insanlar havyar yemeyi pek severler. Ancak bu insanlar havyar yiyerek, mersin balıklarının tükenmesine katkıda bulunuyorlar.

Mersin balıklarının yumurtaları çok küçüktür ve koyu renklidir. 3-10 gün içinde açılır ve mersin balıklarının larvaları etrafa dağılır. Bu larvalar ilk zamanlarda planktonlarla beslenir. Ama mersin balıkları etçil hayvanlardır. Büyüdükten sonra dipte yaşayan balıkları, kaya balıklarını, yumuşakçaları, karidesleri ve diğer omurgasız hayvanları yerler.

Mersin balıkları ortalama olarak 30-40 yıl yaşayabiliyorlar. Hatta bazı türleri, örneğin mersin morinası yüzlerce yıl yaşayabiliyor. Ama ne yazık ki onların bu kadar uzun süre yaşamasına bazı insanlar izin vermiyor. Başta

yanlış yapılan avlanma ve suların kirletilmesinden dolayı mersin balıkları neredeyse yok olmak üzere. Siyanür ve ağır metallerin Tuna nehrini kirletmesi sonucunda mersin balıkları ölüyorlar. Rusya'da mersin balığı, nisan ve mayıs aylarında ürüyor. Mersin balığı Terek deltasına girdiği zaman, petrol ve kimyasal madde tortusuyla karşı karşıya geliyor. Tabii böyle bir ortamda yaşama şansları yok. Avlanmalı yasak olan mersin balıkları kaçak

avlananlarca tüketiliyor. Bu balıklar dünyaya koruma altına alınan hayvanlar listesinde oldukları halde hâlâ avlanıyorlar.

Peki ne yapmak gerekiyor? Bilim adamları bu konuda önlem almaya başladılar. Örneğin ülkemizde, geçtiğimiz Mart ayında, mersin balığını sularımızda çoğaltmak amacıyla, Rusya'dan getirtilen Rus mersin balığı yumurtaları, Sakarya nehri ağzında büyümeye bırakıldı. Bu yumurtalar daha önce, İstanbul Üniversitesi Su Ürünleri Fakültesi Sapanca, İç Su Ürünleri Araştırma ve Uygulama Birimi'nde, dünyada ilk kez kış mevsiminde kuluçkaya bırakılarak, yaklaşık 2,5 ay içerisinde ortalama 3-9 g arasında değişen ağırlıklara ulaşmışlardı. Sonra Sakarya nehrinde, yaşamlarına uygun yerler belirlendi ve binlerce mersin balığı yavrusu, nehir sularına bırakıldı.

Ancak bu konuda da sorumluluk yalnızca bilim adamlarına düşmüyor. Bizim de yapabileceğimiz şeyler var. Örneğin, lokanta ve otellerde mersin balığı yemeyecek, satın almayacak ve alanları uyaracağız. Balıkçılar, av yasaklarına uyacak, yanlışlıkla ağlarına takılan mersin balıkları olursa onları denize geri bırakacaklar. Denizlerin, nehirlerin kirlenmesini elimizden geldiğince engellememiz de önemli. Ayrıca kıyılardan ve denizlerimizden kum alımlarının engellenmesi, barajların yer seçimlerine dikkat edilmesi gerekiyor.

Gülğün Akbaba